

VIIPURIN SUOMALAISEN
KIRJALLISUUSSEURAN
toimitteita

4

Helsinki 1980

ISBN 951-95402-4-5 (osa 4)

Helsingin Paino Oy

Aimo Halila

Kauppiaan koulutusta vanhassa Viipurissa

Juhltilaisuudessa, jossa teemme kunniaa Viipurin Taloudellisen Korkeakouluseuran 50-vuotiselle toiminnalle, lienee paikallaan etsiä vastausta kysymykseen, miten menneiden vuosisatojen viipurilaiset menettelivät hankkiesaan itselleen tietoja ja taitoja talouselämän palvelukseen lähtöä varten. Rohkenen tässä tilaisuudessa esittää eräitä yleislinjoja viipurilaisen talousmiehen opin tiestä. Lähden siitä ajanjaksosta, jota on sanottu Viipurin kukoistuksen ajaksi, Ruotsin suurvalta-ajan Viipurista.

Tunnettua on, että entisajan koulu ja yliopisto eivät suoranaisesti paljoakaan palvelleet talouselämää. Tosin vanhan oppikoulun ala-aste, jota sanottiin apologistanluokaksi sen opettajan virkanimen mukaan, samoin pedagogiot, halusivat antaa ne perustiedot, joita kaupunkilaiselinkeinojen harjoittajat tarvitsivat. Mutta Viipurissa tulevat liikemiehet enimmäkseen saivat perusopintonsa yksityisessä saksalaisessa koulussa tai yksityisopettajien avulla. Viipurin lukion suhde kauppiasväestöön ja maistraattiin oli näet 1600-luvulla tunnetusti huono, epäluulojen ja riitojen värittämä. Olennaisiin syihin kuului se, ettei Viipurin koulu ollut kuten useimmat Baltian ja Saksan kaupunkikoulut, maistraatin hallinnassa, vaan muiden Ruotsin valtakunnan vanhojen osien käytännön mukaan tuomiokapitulin alainen. Baltiassa sen sijaan muutamat suurien ja vanhojen kaupunkien koulut olivat jo eräänlaisia maistraatin alaisia maakuntakorkeakouluja, Viipurin lukio sen sijaan määrärahojen puutetta poteva valtion opillinen lukio.

Mutta oli tietenkin nuorukaisia, jotka lähtivät yliopisto-opintoihin palatakseen kotikaupunkiin nimenomaan kauppiaiksi ja maistraatin kunnianarvoisiksi jäseniksi. Useassa tapauksessa he merkittäväällä tavalla kohottivat edellisten sukupolvien luoman kauppahuoneen mainetta ja varallisuutta. Varsinkin 1700-luvulla Turun yliopistossa oli näkyvässä asemassa talousoppi eli taloustiede, jonka opetus epäilemättä antoi hyödyllisiä virikkeitä tuleville liikemiehille. Viipurilaisia opiskeli liikealaa ajatellen myös Tarton ja Upsalan yliopistoissa, niin ikään eräissä kaukaisemmissa opinahjoissa. Äskettäin monisteena julkisuuteen saatetussa vanhan Viipurilaisen osakunnan matrikkelissa on runsaasti kiintoisia tietoja maineikkaiden viipurilaisten liikemiesten yliopisto-opinnoista. Erityisen paljon yliopisto-opintoja harjoittaneita liikemiehiä oli 1700-luvun Oulussa.

Tyypillinen esimerkki viipurilaisesta yliopisto-opintoja harjoittaneesta liikemiehestä on Joachim Frese, joka opiskeli Turun yliopistossa, kirjoittautui hovioikeuden auskultantiksi ja lähti sitten Amsterdamiin harjoittamaan kaupallisia opintoja. Hän palasi kotikaupunkiin Viipuriin toimien menestyvänä kauppiana ja arvostettuna raatimiehenä. Hän kuoli 1697, siis samana vuonna kuin hänen suuresti kunnioittamansa kuningas Kaarle XI ja säästyi näkemästä Suuren pohjansodan kauhuja.

Tavallisin ja tehokkain kaupallisten opintojen tie oli joka tapauksessa käytännön harjoittelu. Tukholman kaupungille 1635 annetussa kauppaordinantissa, jota noudatettiin myös Viipurissa, asetettiin kauppiaan oikeuksien saamisen ehdoksi, että pyrkijä oli välttämättömät perustiedot tavalla tai toisella hankittuaan palvellut kuuden vuoden ajan jonkun rehellisen kauppiaan luona ja sitten vielä ollut kaksi vuotta hänen alaisenaan ns. voittokauppiana, joka sai liikevoitosta palkkiokseen tietyn prosentin. Samalla määrättiin, että jokaisen apulaista tarvitsevan suurkauppiaan oli otettava sellaiseksi kotimainen nuorukainen tai annettava takeet, että vierasmaalainen oppilas jäisi opin saatuaan Ruotsin alamaiseksi. Kun nuorukainen pyrki kauppiaan luo oppiin, hän oli noin 12—15 -vuotias, siis samanikäinen kuin käsityöammattien oppipoika. Pojan vanhemmat tai holhooja tekivät opinkäynnistä kirjallisen sopimuksen ja samalla menivät siitä takuuseen. Palvelu ja opinkäynti oli tiukkaa. Sopimuksissa usein sanottiin, ettei oppilas saa heittäytyä ylensyömiseen eikä juomiseen, haureuteen eikä konnuuteen, loistoon eikä prameuteen. Oppilas ei saanut luvatta poistua majapaikasta tai aterialta, uhalla että häneltä otettiin pois tavarat ja heitettiin paikkaan, ”missä hän ei mielellään oleskele”, siis tornin kolkkoon vankityrmään. Tällainen oli Viipurissakin. Useassa tapauksessa isäntä lupasi antaa menestyvälle oppilaalle lainan tämän lähtiessä itsenäiseksi kauppiaksi. Kauppaoppilas sai oppiajaltaan palkkaa, mutta se maksettiin hänelle vasta oppiajan päätyttyä. Käytäntö oli siis toinen kuin käsityöläisten keskuudessa, jossa ei maksettu palkkaa oppiajalta vaan katsottiin, että täysihoito vaatekertoineen riitti. Tavallista oli, että kauppiaksi pyrkivä palveli 6 — 8 vuotta oppilaana ja sitten 2 — 3 vuotta kauppakisällinä. Oppilaaksi tullut teki alussa karkeimpia ja vähäarvoisia töitä, mutta hänelle uskottiin kykyjen mukaan pian vaativampiakin tehtäviä, esimerkiksi katupuodin hoito tai varastokirjanpito. Hyvin opettavaa oli pääsy isännän mukaan suurille markkinoille ja kauppamatkoille.

Keski-Euroopan vauraissa ja vanhoissa kauppakeskuksissa saadulle opille ja kokemukselle annettiin Viipurissakin suuri arvo. Ulkomainen opintomatka kruunasikin useassa tapauksessa tulevan suurliikemiehen varsinaiset opinnot. Tällainen matka oli yleensä helppo järjestää, sillä Viipurin valtaporvariston liike- ja sukulaissuhteet olivat läheiset varsinkin Lyypekkiin ja myöhemmin Amsterdamiin. Viipurin pormestari Hans Croëllin poika Johan sai ensi opetuksensa Viipurin koulussa. Sitten hänet lähetettiin eräiden mui-

den varakkaiden viipurilaisten kauppiaanpoikien tavoin Hollantiin perehtymään liike-elämään. Sekä Saksassa että Hollannissa kauppiaan koulutus oli tunnetusti tehokasta ja ankaraa, ja nämä perinteet jatkuivat kauan. Niinpä Viipurin historiasta tunnettu pankinjohtaja Wilhelm Burjam, Pohjoismaiden Osake-Pankin johtaja 1870-luvulla, oli saanut saksalaisen konttoristin tiukan koulutuksen Lyypekissä. Herätys oli kello 4 aamulla ja harjoitteluun sisältyi myös melkoisen kovaa ruumiillista työtä varastoissa. Liikeharjoitteluaan Burjam jatkoi Viipurissa J. Dippell & Co:n ja sitten Hackman & Co:n liikkeissä, niin ikään Pietarissa, jossa hän meni naimisiin rikkaan hotellinomistajan tyttären kanssa. Viipuriin palattuaan hän perusti oman liikkeen Harmaidenveljestenkadun varteen, mutta siirtyi kohta pankkimieheksi. Hänen uralleen oli tärkeää laaja kielitaito. Burjam hallitsi kuten eräät muutkin merkittävät aikalaisensa saksaa, ranskaa ja englantia sekä puhui auttavasti venäjää ja ruotsia, niin ikään jonkin verran suomea. Pankkialaa varten hän katsoi lisäharjoittelun tarpeelliseksi ja hankki sen vanhasta pankkiirien kaupungista Frankfurt am Mainista.

Eräissä tapauksissa valtiovalta avusti talouselämän etenkin sen erikoistehäviin lähteviä ja aikovia nuorukaisia. Tällainen nuorukainen oli 1600-luvulla viipurilainen ylioppilas Olof Diedrichson Barckhusen, joka käytti lisänimeä Viburgo-Carelius ja joka 1649 sai valtion stipendin venäjän kielen opiskelua varten. Stipendi vastasi kansliakirjurin vuosipalkkaa. Barckhusen oli sittemmin Ruotsin kauppafaktorina Novgorodissa ja virallisena kielenkääntäjänä Tukholmassa.

Mutta kaikki talouselämän palvelukseen aikovat eivät olleet yhtä edullisissa lähtöasemissa kuin esimerkiksi äsken mainitut Croël ja Barckhusen, jotka olivat liikealalla toimivien, varakkaiden ja tunnettujen sukujen jälkeläisiä. Talonpojan pojan tai varattoman kauppiaan tai käsityöläisen pojan oli paljon vaikeampaa päästä eteenpäin. Lukioon ja yliopistoonkin kyllä saattoi lähteä, mutta tavallisesti ura pysähtyi maalaiskappalaisen virkaan, hallinnollisella uralla taas kirjurin ja sotilaan uralla yliupseerin tasolle. Oli kuitenkin muutamia loistavia poikkeuksia. Prof. Arvi Korhonen on huomauttanut terävästi, että tavanomainen käsitys Ruotsin 1600-luvusta aatelin vuosisatana on jonkin verran yksipuolinen. Eräänä esimerkkinä aatelittoman noususta hän mainitsee Viipurin historiaa sivuavan Eerikki Antinpojan, jonka isä Antti Pekanpoika Kurki oli kotoisin Jääskestä. Tämä isä oli menettänyt vanhempansa ja kaikki veljensä venäläisten tappamina 25-vuotisessa Venäjän sodassa 1500-luvun lopussa. Hän oli itsekin joutunut sotavankeuteen, mutta kestänyt sen ja päässyt palaamaan kotiin. Venäjällä hän oli oppinut venäjän ja tataarin kielen. Viipurin käskynhaltija kiinnitti hänet tulkiksi, joka oli arvostettu virkamies ja sai, kuten sanottiin, ”syödä herrojen pöydässä” Viipurin linnassa. Kohta tämä jääskeläinen talonpojan poika omisti Maaskolan kartanon ja kaupunkitalon Viipurissa, jossa hän asui. Hänen poikansa Ee-

rikki Antinpoika pantiin Viipurin kouluun, mutta hän ei lähtenyt hengelliselle vaan hallinnolliselle uralle. Hän palveli diplomaattisissa tehtävissä Jakob De la Gardien kuuluisalla Moskovon sotaretkellä, hankki kielitaitoa ja kokemusta ja palveli sitten Ruotsin idäna-alueiden taloushallinnon ylikomissaarina. Pian hän siirtyi armeijan palvelukseen ollen sotakomissaarina eli nykykielellä sanottuna korkeana talousupseerina. Kolmekymmenvuotisessa sodassa hän palveli sekä everstinä että eräiden Saksasta vallattujen alueiden sotilashallintokomentajana, itse asiassa kenraalikuntaan kuuluvana. Hänet aateloitiin nimellä Trana. Hän kuitenkin kaatui verraten pian Mindenin kaupungin piirityksessä. Tämä karjalainen ensi polven aatelinen on vakuuttava vahvistus tunnetun ruotsalaisen historiantutkijan Pontus Fahlbeckin teorialle, että vasta-aateloidun suvun jatkuminen on suurimmassa vaarassa ensimmäisen ja toisen sukupolven aikana. Trana-suku näet sammui jo toisessa polvessa traagisissa oloissa.

Seuraavalla vuosisadalla, jonka alussa Ruotsi menetti suurvalta-asemansa, Viipuri joutui Venäjän valtaan. Mutta vanhat perinteet, joille oli tunnusomaista läheiset suhteet Saksaan, yhä jatkuivat. Saksasta hankittiin kaupallista koulutusta ja harjoittelua liike-elämää varten. Eräänä esimerkkinä tästä voidaan mainita tunnettu viipurilainen Johan Friedrich Hackman nuorempi ja hänen opintimensä. Hän nousi eräänä toukokuun päivänä 1819 kauppalaivaan, jonka nimi oli Margareta Charlotta, ja lähti 17-vuotiaana ensimmäiselle merkittävälle ulkomaanmatkalleen. Hän oli kolme vuotta aikaisemmin päättänyt Viipurin saksalaisen koulun secundan, siis viimeistä edellisen luokan. Hän ei halunnut valmistua ylioppilaaksi asti. Koulusta erotesaan Hackman totesi, että tuleva kauppias ”tarvitsee vain vähän sitä, mitä täällä”, siis lukiossa opetetaan. Sen vuoksi hän katsoi tarkoituksenmukaisemmaksi ottaa yksityistunteja uusissa kielissä, niin ikään aritmetiikassa ja työskennellä konttorissa. Jälkimaailma on saanut tietää tämän opintien yksityiskohtia Hackmanin ja hänen nuoren ystävänsä taidemaalari Rosenbröjerin välisestä laajasta kirjeenvaihdosta. Hackman, vasta 16-vuotias liike miehen uralle lähtevä, pohdiskeli opiskelun ongelmia 1817 seuraavasti: ”Olen, ennen kuin valitsin kauppiaan säädyn, kaiken vakaasti harkinnut ja todella tullut siihen vakaumukseen, että se on paras. Lakitiede on hyvin kii-vaa, lääketiede on tosin ihmiskunnalle siunaukseksi ja myös rahallisesti tuot-tavaa, mutta minulla ei ole edellytyksiä tälle alalle. Lääkärin tulee kyetä kes-kustelemaan potilaiden kanssa ja virkistämään heitä iloisella leikinlaskulla, mikä taito minulta kokonaan puuttuu. Teologiaan tunnen vielä vähemmän kutsumusta. Kauppiaan sääty näyttää minusta todella olevan paras ja miel-lyttää minua yhä enemmän, kun tarkemmin siihen perehdyn. Voin myös toi-meni ohella harjoittaa muita opintoja. Luen esimerkiksi latinalaisia kirjaili-joita. Minua ei myöskään ollenkaan miellytä se elämäntapa, joka on tavalli-sesti ylioppilailla”.

Nuoren Johan Friedrich Hackmanin kauppaopinnot olivat monipuoliset. Kesän 1817 hän työskenteli kotona Viipurissa liikkeen konttorissa. Syksyllä hän oli Uuraan lautatarhassa tutustumassa puutavaran laivaukseen. Talvella hän matkusteli maaseudulla katsomassa toiminimen sahalaitoksia ja tutustumassa puutavaran hankintoihin. Keväällä 1818 hän sai hoitaakseen liikkeen kassan. Avoveden tultua hän lähti Pietariin perehtymään sen kansainväliseen liike-elämään. Tulevaa suuren kauppahuoneen omistajaa siis koulutettiin, kuten Hackmanien historioitsija, teräväkynäinen Örnulf Tigerstedt tosin aivan anakronistisesti sanoo, ilman kauppakorkeakouluja ja taloustieteen professoreja.

Mutta tulevan liikemiehen kasvatus ei tietenkään rajoittunut vain harjoitteluun ja liike-elämän yksityiskohtien rutiininomaiseen tutustumiseen. Hyvin tärkeää oli oman henkisen pääoman ja sivistyksen kartuttaminen. Nuori Hackman kertoo, että hän iltaisin opiskeli englantia ja soitti pianoa. Kotona hän sanoi viihtyvänsä, koska kaupungissa ei ollut ketään oikein hyvää ystävää. Äiti pelasi hänen kanssaan väliin korttia, ”mikä taito oli sitten tarpeen elämässä”, kuten nuori Hackman totesi. Musiikin ohella Hackman oli mieltynyt kirjallisuuteen, jota hän itse osti ulkomailta ja myös lainasi paroni Nicolayn laajasta ja monipuolisesta kirjastosta. Kauppaa koskevat oppikirjat olivat joka tapauksessa ensi sijalla. Hackman tutustuikin aikansa parhaimpiin oppikirjoihin, Ludovicin, Schumannin, Rehnin ja Engelbrechtin teoksiin. Suurena musiikin ystävänä hän ilmeisesti tutustui, niin Örnulf Tigerstedt arvelee, Haydnin, Mozartin ja nähtävästi myös Beethovenin tuotantoon. On selvää, että hän kävi katsomassa Viipurissa tuolloin vierailevia teatteriseurueita ja kuuntelemassa suosittujen keisarillisten kamarimuusikoiden esityksiä. Aikaansa seuraava nuori Hackman hankki kirjastoonsa tuoreimpia teoksia Napoleonin sodista, mm. suuresta vapautustaistelusta vuosilta 1813 — 1814. Vuosien mittaan Hackman keräsiikin itselleen kirjaston, josta kasvoi eräs Itä-Suomen suurimpia ja edustavimpia. Kuten Tigerstedt toteaa, mannermaan taidegallerioista oli aikanaan tuleva hänen virkistysmatkojensa kohde. Moni vanhojen ja uusien mestareiden taulu oli aikanaan löytävä tiensä hänen karttuviin taidekokoelmiinsa.

Hackmanin nuorempi veli oli lähetetty erääseen Pietarin saksalaiseen lukioon. Ystävä Paul Wahl harjoitteli eräässä pietarilaisessa pankkiiriliikkeessä, eräs toinen ystävä taas huokaili Haapaniemen kadettikoulussa pallotrigonometrian salaisuuksien kimpussa.

Kun aikanaan tuli nuoren Hackmanin varsinaisten ulkomaisten opintomatkojen vuoro, oli ajoissa hankittu arvossapidetyn bremeniläisen Deliuksen kauppahuoneen johdolta lupa päästä harjoittelemaan. Suosituskirjeet oli huolellisesti pakattu matkalaukkuun. Jäähyväispäivälliset syötiin Piispankatu 5:n talossa, vieraina mm. Tanskan konsuli ja eräs arvokas mamselli, jonka oli määrä olla matkaseurana Lyypekkiin saakka. Vedenpitävään

kangaspussiin oli pantu matkakreditiivit ja käteisrahat ja pussi ripustettu matkamiehen kaulaan paidan sisäpuolelle.

Hackman harjoitteli kaksi vuotta Deliuksen kauppahuoneen konttorissa. Vähäiset vapaa-aikansa hän vietti sukulaisperheissä, joissa hän sai uskollisia elinikäisiä ystäviä. Nuoren Hackmanin tehtävänä oli Deliuksen kauppahuoneen Suomen asioiden hoito ja puutavaran myynti eri puolille Saksaa. Hän menestyi tehtävässään. Yhä uusia suuria puutavaralasteja purettiin Bremenin satamassa suomalaisista laivoista. Ne siirrettiin asiakkaille, jotka nuori Hackman oli hankkinut.

Asiaan kuului, että hiljaisina aikoina, varsinkin talvisydännä, tehtiin opintomatkoja. Hackman suuntasi ne Hannoveriin, edelleen Porthanillekin tuttuun Göttingeniin ja ihastuttavaan Casseliin. Kirjeissään Rosenbröijerille Hackman kuvaa vaikutelmiaan. Niistä nousee näkyviin suuri ihmisystävä, joka paloi halusta päästä uudistamaan ympäristöään. Kohta Hackmanin ns. komissiaika päättyi ja edessä oli tavanmukainen, kauan suunniteltu ja myös hartaasti toivottu Länsi-Euroopan opintomatkä. Ajoissa oli lähetetty kirjeet liiketuttaville Hampuriin, Amsterdamiin, Antverpeniin, Lontooseen ja Liverpooliin nuoren Hackmanin saapumisesta. Näin tasoitettiin kauppaopiskelijan tietä. Örnulf Tigerstedt toteaa, ettei edes Shakespearen Hamlet -näytelmän vanha ja viisas Polonius ollut maailmaan matkaavalle pojalleen antamissaan neuvoissa perinpohjaisempi ja huolehtivaisempi kuin Hackmanin tarmokas äiti, Marie-rouva.

Nuori Hackman sai yksityiskohtaisia ohjeita siitä, mitä hänen oli koetettava oppia eri kauppakeskuksissa. Eräs tärkeä yksityiskohta oli puutavarakaupan erilaisten mittausten menetelmien ja laatuvaatimusten oppiminen. Amsterdamissa Hackman totesi olevan niin suurta liiketoimien varovuutta, ettei sellaista nähty edes Pietarissa, jossa hänen mielestään toki oli veijareita enemmän kuin kelpo Amsterdamissa. Mikäli suinkin jäi aikaa, Hackman kävi teattereissa, oopperoissa, konserteissa ja taidegallerioissa arvokkaiden liiketuttaviensa seurassa.

Äiti ei suinkaan unohtanut mainita pojalleen suhdetoiminnan tärkeyttä. Tulevaisuutta oli rakennettava henkkimalla vakavaraisia ja arvovaltaisia liiketuttavia. Ulkomaalaisille oli kuvailtava Viipuria mahdollisimman edullisessa valossa. Erään mahtavan englantilaisen kauppahuoneen osalta äiti neuvoi poikaansa seuraavasti: "Hackman & Co on kaikkein varakkaimpia toiminimiä, ja sitä on kohdeltava hyvin huomaavaisesti, jottei se torju meidän pieniä liikeasioitamme." Ja edelleen: "Vältä kää kaikkia pyyntöjä, jotka eivät koske kauppa-asioita". Lähempiä tietoja tämän mahtavan toimintamen oloista ja johtohenkilöistä sekä heidän luonteenpiirteistään oli määrää saada eräältä tämän toimintamen palveluksessa olevalta konttoristilta, joka oli edellämämainitun nuoren Hackmanin matkaseurana olleen mamsellin tuttava. Silmät oli pidettävä avoinna. Oli opittava ennen muuta kaikki uusi tuona

suurena murrosaikana. Oli myös koetettava oppia suuren maailman seuraelämän muuttuvia tapoja. Viipurissa haluttiin liikeasioiden lisäksi välttämättä tietää, miten suuresta maailmasta saapuvia tärkeitä liiketuttavia oli kohdeltava ja millaiset illalliset oli heille järjestettävä.

Kun sitten nuoren Hackmanin opintomatkan tärkeimpiin kohteisiin kuulunut Liverpool oli sivuutettu, kauppaopiskelija sai hieman rentoutua. Hän valitsi matkareitiksi Skotlannin kauniin ylämaan. Siellä hän ihaili maisemia, jotka varmaankin myöhemmin usein palasivat hänen mieleensä hänen lukiessaan Walter Scottin kuuluisia ylämaa-aiheisia historiallisia romaaneja.

Hackmanin päiväkirjan ansiosta on jälkimaailmalle jäänyt kuva tästä matkasta ja matkaseurasta. Niinpä saamme lukea, millaista oli matkanteko heilahtelevassa diligenssissä, myöhemmän ajan pikalinjojen edeltäjässä. Hackman kertoo, että eräällä diligenssimatkalla muuan englantilainen upseeri aivan mahdollottomalla saksan kielellä hakkaili amsterdamilaisen varakkaan meklarin rehevää tytärtä. Edelleen saadaan kuulla hänen mietteitään ihanalla kanavamatkalla uljaassa jokilaivassa, jonka ravintola oli sisustettu ajan uusimpien suuntausten mukaan. Merkilliseltä tuntuu, että hän piti Englannin uusia ns. viertoteitä aivan liian hyvinä. Syynä epämieltymykseen oli oikeastaan vain se, että hyvällä tiellä diligenssi ajoi niin nopeasti, ettei nuori Hackman kunnolla voinut seurata kiintoisia maisemia. Vielä ei kuitenkaan eletty rautatien aikakautta. Höyrylaivassa hän sen sijaan jo pääsi matkustamaan Liverpoolista Glasgowiin ja tämä oli tietenkin suuri ihme. Häivähtikö nuoren viipurilaisen puutavaramiehen mielessä jo ajatus, että höyrysahat muuttaisivat kerran täydellisesti Suomen puutavaramarkkinat, että höyrylaivoilla voitaisiin Suomen puutavaraa kuljettaa entistä verrattomasti edullisemmin yhä kauemmaksi maailmanmarkkinoille ja että tämä kaikki toisi mukanaan ennenkuulumatonta vaurautta.

Varmaa on, että nuori Hackman sai ulkomaisen opintomatkinsa ja harjoittelunsa aikana tehokasta koulutusta talousmiehen uralle, ikään kuin suhteellisen lyhyinä erilliskursseina eri alojen käytännöllisten asiantuntijoiden opastuksella. Opintoihin sisältyi varsinaisen liiketoimintaan liittyvän harjoittelun ohella runsaasti ja edustavasti myös sellaista, mitä nykyisin opitaan etenkin ns. studia generalia -luentojen muodossa. Aivan korvaamattoman arvokasta oli henkilökohtaisten tuttavuuksien solmiminen ja tulevien markkina-alueiden omien olojen tuntemuksen hankinta.

Varsinaisia kaupallisia oppilaitoksia oli jo tuolloin Euroopan vanhoissa kulttuurimaissa, mm. Portugalissa, joka oli uuden ajan alussa ollut kaupan maailmanvalta. Hampuriin oli 1768 perustettu kauppa-akatemia. Pohjoismaiden vanhin kauppaoppilaitos avattiin Göteborgiin 1826. Suomi sai, kuten tunnettua, yksityisestä aloitteesta ensimmäisen kauppakoulunsa Helsinkiin 1838.

Myös Viipurissa oli ainakin 1840-luvulta lähtien, näin kertoo historioitsija

J. W. Ruuth, lausuttu toivomuksia oman kauppakoulun perustamisesta. Kun Viipurin kaupunki oli 1854 saanut valtiolta lukion vanhan tontin, tehtiin jo suunnitelmia huoneiston hankkimisesta mm. kauppakoulua varten. Viipurin porvaristo oli edellisenä vuonna anonut, että valtion kustannuksella perustettaisiin teknillinen reaalikoulu, kauppa- ja merikoulu. Monet viipurilaiset, joukossa myös kuvernööri Alexander Thesleff, lämpimästi puolsivat näitä hankkeita, mutta osaksi itämaisen sodan vuoksi kauppakoulusuunnitelmaa ei päästy toteuttamaan. Eräänä osoituksena siitä, että juuri talouselämän palveluksessa olevien vaatimattomassakin asemassa toimivien piirissä oli elävää sivistysharrastusta, ovat Juho Pynninen ja Adam Wilke, edellinen kauppa-apulainen ja jälkimmäinen Hackmanin yhtymän kirjanpitäjä. Edellisestä tuli kuten hyvin tiedetään, kansankirjastoaatteen isä, ja jälkimmäinen lahjoitti huomattavan summan kansanopetuksen kehittämistä varten.

Huomattava edistysaskel liike-elämää palvelevien oppilaitosten perustamissuunnitelmissa oli Viipurin merikoulun avaaminen 1868. Käytännön elämän tarpeita koetettiin edes jossain määrin ottaa huomioon myös ns. reaalikouluissa, jollaisen Viipuri sai 1874. Nämä reaalikoulut eivät kuitenkaan saaneet useista syistä yleistä kannatusta, joten katsottiin välttämättömäksi saada varsinaisia kaupallisia oppilaitoksia. Tällaisen Viipuri sai seuraavalla vuosikymmenellä. V. 1886 oltiin valmiit muodostamaan silloisen Viipurin alkeisopiston yhteyteen yksivuotinen, suomenkielinen osasto kaupallista opetusta varten, ehdolla että valtio osallistuisi 75 prosentilla kustannuksiin. Senaatti suostui tähän viipurilaisten anomukseen v:n 1886 lopussa ja siten syntyi seuraavana vuonna, 1887, Viipurin kauppakoulu ollen näin ollen jatkona viisiluokkaiselle alkeiskoululle. Kun sitten alkeiskoulu laajennettiin täydelliseksi reaalilyseoksi, kauppakoulu itsenäistyi. Viipurin venäläiset kauppiat olivat 1882 perustaneet kenraalikuvernööri Heidenin myötävaikutuksella venäläisen siviilireaalikoulun, joka sitten laajennettiin seitsemäluokkaiseksi oppilaitokseksi. Tämän oli määrä palvella varsinaisesti liike-elämää aikovia opiskelevia nuoria.

Suomessa virisi 1800-luvun lopussa vilkas keskustelu korkeamman kauppaopetuksen kehittämisestä. Tämä keskustelu ulottui tietenkin myös Viipuriin, jossa kohta omaksuttiin päämääräksi oman taloudellisen korkeakoulun aikaansaaminen. Vaikeat poliittiset olot kuitenkin estivät näiden hankkeiden kypsymistä. Vihdoin Suomen itsenäistyttyä nämä ajatukset saattoivat kiteytyä kiinteiksi, lupaaviksi suunnitelmiksi.